

Maeterlincka, Verhaerna, W. Whitmana: ta eklekticizem je porok za njegovo izvirnost. On ohranja tudi vso slast zemlje, obdrži vse vezi s svojo okolico. Ljubi svoj jezik in svojo domovino — z neko melanholijo osamljenosti, v katero se obsodi sam, evropsko usmerjeni duh — ostane enostavno slovenski pesnik. V svoji lirični drami 'Veronika Deseniška' obdeluje lokalno snov: zgodba Veronike, majhne kastelanke, in celjskih grofov ni znana izven Slovenije, toda to je pesniku vseeno, zato ker noče videti v njej drugega ko ginljivo legendo, zasnovano na glavni temi o ljubezni, žrtvovani državnim interesom, in ker zahteva domorodna dolžnost, da napravi iz tega simbol, da je zveza med Slovani in Germani nemogoča zavoljo nemške sirovosti in njihove želje po nadvladi.“ — Tesnièrejeva knjiga, pravi, se je popolnoma posrečila, v njej lahko do dna spoznamo Župančiča v njegovem življenju in v njegovih delih. „Zadostovali bi“, nadaljuje, „prav tako dobro sestavljeni monografiji o Prešernu in Cankarju, da bi imeli o celotni slovenski literaturi dovolj točen in drugače živ pojem, kakor nam ga bi mogel dati literarni priročnik, ki kopiči nepomembna imena in prinaša cenvitve, ki jih ne moremo kontrolirati.“ — Prevodi mu ugajajo, dasi so tu in tam nekoliko okorni in pri pesmi „Razgovor“ celo nekoliko vsakdanji, posebno mu ugaja prevod pesmi „Manom Josipa Murna-Aleksandrova“, ki „dobro prikazuje bolešno veličastnost originala“.

(Dalje prih.) — Anton Ocvrk.

ŽIVLJENJE SERGEJA JESENJINA

Po zaslugi največjega holandskega slavista *prof. dr. N. van Wijka* je univerza v Leidenu postala izpodbudno središče slovanskih studij na Nizozemskem. Izmed slovanskih jezikov zanima holandsko mladino predvsem ruski jezik. Njegovo slovstvo je dalo snov že marsikateri disertaciji. Letos je doktorirala s tezo o pesniku Sergeju Jesenjinu mlada holandska slavistka *Francisca de Graaff*. Njena francosko spisana disertacija je izšla pred nekaj meseci v lepi knjižni izdaji z naslovom: „*Serge Ésnine (1895—1925). Sa vie et son oeuvre.*“ (N. V. Bockhandel en drukkerij voorheen E. J. Brill. Leiden 1933. Str. 198, v. 8°).¹ Avtorica je zbiralala gradivo o Jesenjinovem življenju v moskovskih in leningrajskih arhivih in knjižnicah, kritično proučila vso obstoječo literaturo in tako sestavila o tem največjem ruralistu v sodobni ruski poeziji monografijo, kakor je verjetno še nimajo niti sami Rusi. Če upoštevamo ostre razlike med tradicionalistično Holandsko in današnjo Rusijo in ne pozabimo, da je ruski jezik za Nizozemca vse prej kakor lehak, moramo občudovati dr. de Graaffovo, s kakšnim znanjem, marljivostjo in vzorno objektivnostjo, ki pa kljub znanstvenim načelom ni hladna, je bila opravila svojo težavno nalogo.

Pred leti (LZ 1928) sem prispeval za ta obzornik skromni poskus o Jesenjinovi liriki. Tam objavljeni življenjepisni podatki so bili močno nepopolni, kar je nekoliko opravičljivo, če se spomnimo, kako težko je pri nas dostopna najnovejša ruska literatura. Naj zaradi tega poročam nekoliko obširneje o biografski tvarini navedene disertacije. Pri tem takoj omenim, da se

¹ Za to knjigo, ki je natisnjena v omejeni nakladi, se zahvaljujem avtorici, ki mi jo je bila poslala po prijaznem posredovanju svojega promotorja g. prof. dr. van Wijka. Op. por.

holandska proučevalka Jesenjina ni zadovoljila z izsledki dosedanjih ruskih življenjepiscev, marveč je celotno gradivo ponovno raziskala in osvetlila nekatere nejasnosti in protislovja v dosedanjih življenjepisih.

Sergej Jesenin (rojen 4. oktobra 1895. v Konstantinovem, rjazanska gubernija) poteka iz siromašne kmečke hiše. Njegova mati se je proti volji svojih premožnih staršev omožila z bajtarjem in je morala čez nekaj let vstopiti v službo kot dekla, medtem ko je njen mož odšel za kruhom v Moskvo in delal v mesnicah. Sergeja, ki je bil sad te ljubezni v siromaštvu, so se materini starši vendarle usmilili in ga vzeli k sebi. Tako so mu najlepša mladostna leta minovala v hiši deda Titova, premožnega mlinarja, „kulaka“, kakor bi mu rekli v sedanji Rusiji, staroverca in pijanca, ki je imel velik vpliv tudi na duševni razvoj mladega Sergeja. Ko je bodoči poet dovršil osnovno šolo, ga je oče hotel vzeti v Moskvo, da bi se učil mesarstva, toda ded ga ni dal, češ, da ga bo izšolal za učitelja. Res ga je poslal v neko nadaljevalno ali pripravljalno šolo v Spasu-Klepikovskem, 60 km od Konstantinovega, toda Sergej je že čez nekaj dni pobegnil iz zavoda in peš pricapljal domov. To nedvomno junaško dejanje pa ni vzbudilo dedovega občudovanja; zopet ga spravijo v zavod in leta 1912. je dovršil to šolo, ki ga je med drugim seznanila z rusko literaturo in navadila čitati dobre knjige. V Spasu-Klepikovskem je že vzbujal pozornost s svojimi verzi. Po dovršeni nadaljevalni šoli se je vrnil k dedu in zdaj se neskrbno vdaja lepoti podeželskega življenja, ki je v mlinarjevi premožni hiši kazalo le malo senčnih strani. Telesno delo mu ne prija, takisto se več ne ogreva za učenje in ne mara v učiteljsko šolo. Ded ga nič več ne sili. V tem času so ga zanimala verska vprašanja, vendar se ni nikdar mučil z njimi; očitno je iskal v verskih obredih in v cerkvi predvsem estetskih občutij, uživajoč v starih legendah in spominih. Že tedaj se včasih kar nenadno upre vsemu in jame žaliti Boga in svetnike, toda verovati ne neha. Gotovo je, da so bila leta, ki jih je preživel na vasi, zelo pomembna za pesniški razvoj Jesenjina. Njegovo življenje se je kesneje izpremenilo, videl je mesta, občeval z ljudmi, čijih značaj je bil povsem drugačen od značaja tistih, ki jih je prej spoznal, toda vse do smrti so njegovi verzi opevali vas. (Str. 7.)

Dolgo pa ta idila ni mogla trajati. Oče mu je preskrbel službo uradnika v neki moskovski mesnici, kjer je bil sam zaposlen. Krenil je v svet z velikim upom, da bo tam dosegel pesniško slavo, ki je o nji nenehno sanjaril, in se ni zavedal realnosti krušnega boja. V prvi službi je vztrajal samo tri tedne. Potlej mu najde oče zaposlitev v neki knjigarni. Knjigarniško ozračje in delo mu je bilo že prijetnejše, a komaj se vživi v novo okolje, že so knjigarno zaprli. Vrne se k dedu, da pričaka novo službo. V marcu leta 1913. zopet odpotuje v Moskvo. Zdaj je postal korektor v Sytinovi tiskarni. Tu se je jel kmalu udeleževati v socialno-revolucionarnem političnem krožku; čeprav ni imel niti osnovnih pojmov o politiki, pustolovsko uživa, da lahko rovari zoper zakone in družabni red. Kako malo je politika prodrla v njegovo duševnost, priča ugotovitev, da v njegovih verzih tega časa ni niti sledu o kakšni politični ali socialni usmerjenosti. V teh mesecih je obiskaval večerne tečaje na ljudskem vseučilišču in mnogo čital. V maju leta 1914. se nenadno zopet vrne domov: Moskva mu je jela presedati, zaželel si je vasi, njiv in gozdov. Izbruh svetovne vojne ga je zatekel na vasi. Tedaj je krožek njegovih prijateljev v Moskvi pričel izdajati nov list „Drug naroda“ in je določil Sergeja za redakcijskega

tajnika. Ali že v prvi številki je bila zaplenjena neka njegova pesem, kar ga je močno vznemljilo; tudi v bodoče je bil takšen: če ne gre vse gladko, brez trenja, jame obupavati. V marcu leta 1915. se odpravi v Petrograd, kjer je kmalu imel dostop v literarne kroge okrog Bloka, Zinaide Hippins, Bunina in drugih. V salone in literarne restorane je prihajal v kmečki obleki, z visokimi škornji. Dognano je, da je Blok prvi sprejel kmetiča-poeta, ki pa je lokavo zamolčal, da je bil v Moskvi že korektor, in ga je priporočil Gorodeckemu, pesniku z močnimi ruralističnimi nagibi. Gorodecki ga je uvajal v literarno družbo in seznanil z Nikolajem Kljujevim, ki se je takisto oblačil kakor mužik in ki je „izdelal celo politično teorijo, poveljujočo kmeta kot onega, ki mu pripada bodočnost“. Kljujev je imel nanj odločilen vpliv. Poletje leta 1915. prebije Jesenjin v Konstantinovem, v oktobru pa ga prijatelji zopet srečujejo v prestolnici, „bolj kmečkega kakor kdaj“. Pesniki-ruralisti so ustanovili skupino „Krasa“, ki je prirejala recitacijske večere, a se ni dolgo držala. Leta 1916. je moral tudi Jesenjin pod puško. Življenje v vojašnici je bilo zanj kakor bivanje v ječi; vplivni prijatelji so dosegli, da je bil dodeljen Rdečemu križu v Carskem selu, tedanji dvorni rezidenci. Tu je bil ob neki priliki predstavljen carici. Recitiral ji je svoje pesmi. Carica pripomni, da so lepe, toda žalostne. Jesenjin pa ji odvrne, da je taka vsa Rusija. Carici je poznejši poveljevalec revolucije posvetil neki svoj pesniški cikel. Jesenjinova vnema za dvor je bila prav taka muhavost njegove, v jedru romantične narave, kakor poznejša vnema za revolucijo. Te reči niso bile od njegovega sveta.

Ko je vzvihrala februaraska revolucija, je bil Jesenjin še ves pod vtiskom Kljujevlevih preroških nauk o bodočem kmečkem samovladju. Revolucija ga je navdušila in mu dala inspiracijo za nove pesmi, vendar ga ni potegnila s seboj: ostal je njen opazovalec. Zdelo se mu je, da je prevrat korenito mistični in verski pojav, znak, da se bliža kraljestvo božje na zemlji, ki bo vse ljudi izpremenilo v brate in sestre. Ta naivni optimizem se je nujno moral že kmalu izprevreči v gorjupo razočaranje. Dogodki so se odigravali na realnih tleh in politika revolucijske vlade je prehajala h kompromisom. Jesenjin se je naveličal tudi socialnih revolucionarjev, stranke, ki mu je bila najbližja, in se je brž pridružil njeni levici, odkoder je brez posebnih duševnih bojov po uspehu oktobrske revolucije zajadral k boljševikom. Dejansko pa ni niti tedaj niti pozneje razumel marksizma in priznal v delavstvu edinega nositelja in ustvaritelja bodoče socialistične družbe. Njegovo poznejšo prošnjo za vstop v komunistično stranko so odklonili: to ga ni nič potrla, tem tesneje se posihmal oklepa poezije, da ž njo služi „novemu svetu“.

Ob koncu leta 1918. je Jesenjin ustanovil novo pesniško strujo, nazvano imaginizem. Ž njo je hotel uresničiti svoj stari sen: da bi postal prvi ruski pesnik sodobnosti. Z imaginizmom skuša priboriti zmago tudi svoji kmečki ideologiji. Ustanovitev nove pesniške struje je imela v tedanjih razmerah še neko ozadje: leta 1919. je bila vsa Rusija v zmedi in neredu, tiskarne niso delale skoraj nič, izhajali so samo najnujnejši tiski in za pesniške zbirke ni imel nihče ne časa ne sredstev in razpoložnosti. Zato so si pesniki pomagali tako, da so prirejali javne večere. Nastalo je vse polno kratkotrajnih literarnih združb in skupin, ki so sredi meteža državljanske vojne, v pomanjkanju in gladu združevale poete in umetnike, bohemske ptičke brez gnezda. Pri tem si je bilo treba služiti kruh z delom. Jesenjin in Marienhof sta bila nameščena v

neki knjigarni. Marienhof je v „Romanu brez laži“ verno opisal tedanje literarno življenje, zlasti pa Jesenjina (primerjaj tudi hrvaški prevod v zbirki „1000 najlepših novela“, zv. 17., Zagreb). Proti koncu leta 1919. je pričel Jesenjin obilno piti, v tem času se začelja tudi njegov notranji razkroj, proces duševnega preloma, h kateremu je poleg neuspeha njegove ideologije pripomogel brezobzirni intelektualni cinizem Jesenjinovega stalnega tovariša Marienhofa. V pesniku ruske vasi vstajajo moreči dvomi o poeziji in obenem dvomi, ali ima njegovo lastno življenje še kakšen pomen. Čuti se izgubljenega v času. Tudi vas ga je razočarala. Ni verjel, da se bo tako naglo izpreminjala: videl je, da vanjo prodira tehnični napredek in uničuje staro idilo, kar ga je ogorčilo. Hotel je biti poet kmečke vasi, a vas se proletarizira in kolektivizira. Avtorica pravi na str. 31.: „Če bi bil Jesenjin popolnoma pošten in dosleden v svojih idejah, bi po vsej verjetnosti moral postati v letih 1920. do 1923. kontrarevolucionarec. Toda Jesenjin se je dobro zavedal, kako nevarno je, če je kdo v Rusiji kontrarevolucionarec, in zopet je svojo domovino preveč ljubil, da bi jo bil zapustil. Sicer pa mu je bila revolucija prav tako prikupna kakor revolucionarji, „belih“ nikakor ni maral. Bil je ves poparjen od vznemirljivih idej in se je jel vdajati pijančevanju, da ne bi več videl realnosti...“ Na vas se že dolgo ne more vrniti; ne veruje ne v Boga in ne v revolucijo, zadnje moralne uzde so mu izginile v špiritu, s katerim se je opajal, kakor sam pravi, v družbi banditov in pocestnic.

To je bil začetek konca v življenju tega nadarjenega pesnika, ki je komaj prekoračil petindvajseto leto. Nastopila je izrazita „huliganska“ doba. V jeseni leta 1921. se je seznanil s slovečo plesalko Isadoro Duncan. „Ugajal ji je s svojimi zlatimi lasmi, sinjimi očmi, vitkim in harmoničnim životom.“ Jesenjin ni znal besedice angleški, Duncanova komaj nekoliko besed ruski. Plesalka je bila dvajset let starejša od njega. Takoj tisto noč po prvem srečanju se je bil naselil pri nji; iz te zveze je nastal družabni dogodek in pozneje kratkotrajni, nesrečni zakon. Jesenjinova slava se je šele zdaj močno razširila. V maju leta 1922. je originalna dvojica, čijih orgije so slovele, poletela z letalom v Berlin, odtod pa v Pariz, Ostende, Düsseldorf, Benetke. Iz Ostenda je pisal Jesenjin Marienhofu znamenito pismo o razočaranju z Evropo (glej zgoraj omenjeni „Roman brez laži“). Zadnje dni septembra se Duncanova in Jesenjin, takrat že formalno poročena, vkrcata na ladjo in odpeljeta v Ameriko. V deželi prohibicije je Sergej silno popival, njegova žena pa je zaradi zakona z „boljševikom“ imela hude preglavice in materialne neuspehe. V začetku leta 1923. sta se vrnila v Evropo in ostala nekaj časa v Parizu. Jesenjin je imel včasih muhaste ure; nekega dne se je nag sprehajal v hotelu Crillon, ob drugi priliki je baje pretepel Isadoro in dokazano razbil pohištvo v hotelu. Naposled so ga prepričali, da je vstopil v bolnišnico v Neuillyu, a ne za dolgo. Pomirjen se vrne čez nekaj časa v Rusijo.

Inozemstvo ga je notranje še bolj razdvojilo. Zdaj je poln mržnje do zapadne civilizacije, ki je sicer svoj živi dan ni dovolj razumel. Toda prav to civilizacijo proletarska revolucija — čeprav docela po svoje — vsiljuje Rusiji in jo amerikanizira s tanki in elektrarnami. V neki izjavi je Jesenjin dejal: „Če danes skušajo pri nas posnemati ameriški vzor, moram reči, da sta mi ljubša naše sivo nebo in krajina s starimi bajtami.“ V jeseni leta 1924. je iskal

na Kavkazu zdravila izčrpanemu živčevju. Tu je pričel čitati Marxa, da bi se vendarle poglobil v službeno ideologijo svoje domovine, toda Marx ga ni mogel navdušiti; po nekajkratnih poskusih ga je za vselej odložil. Spomladi leta 1925. prekine vse stike z Duncanovo in se ž njo tudi formalno loči. Po kratkem presledku se zopet vdaja orgijam in pijančevanju. Pojavila se je bolezen: tuberkuloza v grlu. Ž njo se čedalje pogosteje oglašajo misli na smrt. Zdaj mu je predstava smrti blagodejno izhodišče iz vseh protislovij in težkoč. Še en poskus je storil, da bi se bil rešil in zvezal z življenjem: nenadno se je oženil z vnukinjo Leva Tolstega, Sofijo Andrejevno Tolsto, ki mu je postala ljubezniva tovarišica. Ta zakon je bil sklenjen junija 1925. Družinski krog pa ga je vezal in navdajal z iluzijo tihe sreče samo nekaj mesecev. V jeseni svojega poslednjega leta pripravlja izdajo zbranih spisov in Sofija Andrejevna mu pomaga kakor nekoč njena babica Sofija Andrejevna starejša pisatelju „Vojne in mira“.

O Jesenjinovem tragičnem koncu pripoveduje avtorica med drugim:

24. decembra 1925. je Jesenjin dopotoval v Leningrad in se naselil v hotelu Anglija nasproti katedrali Izajekievski. Naslednjega dne obiščeta s prijateljem Ehrlichom Kljujeva; to naj bi bila sprava z mojstrom, ki se mu je bil v zadnjih letih odtujil. Kljujev pa v razgovoru ni pokazal posebnega navdušenja za Jesenjinovo poezijo. To je Jesenjina ogorčilo: stroga sodba pesnika, čigar mnenje je bilo v njegovih očeh vedno tehtno, je samo potrdilo njegove dvome o sebi in ga bodrilo v misli na smrt. V noči od 26. na 27. decembra je sklep, da se prostovoljno umakne iz življenja, dozorel tako daleč, da je napisal poslovilne verze. Zgodilo se je, da ni imel pri sebi črnila, zato vzame nož, si napravi zarezo na roki in spiše s krvjo svojo labodjo pesem. Naslednjo noč si je skušal prerezati žile, ker pa mu to ni uspelo, je vzel vrv in se obesil ob cev centralne kurjave. Zaradi tako čudnega obešenja so nastali dvomi, ali je res hotel smrt; morda se je z njo samo igral, avtorica sklepa po vseh drugih znakih in po njegovem celotnem psihološkem zadržanju, da je bil samomor izvršen hoté in preudarno.

Truplo so prepeljali v Moskvo. „Bilo je 30. decembra ob treh popoldne, ko je vlak počasi privozil na moskovsko postajo. Kolodvor je bil poln pesnikovih prijateljev in častilcev. Vagon, ki je v njem ležala Jesenjinova krsta, je bil ves v zelenju. Godba je svečano igrala. Čulo se je histerično ihtenje, mnogi ljudje so jokali, vsem so bile solze v očeh. B. Pilnjak, I. Babel, P. Orešin, A. Sobol, V. Meyerhold, Vs. Ivanov, V. Nasedkin, A. Efrois in I. Savkin so dvignili rakev na ramena. Prepeljali so jo v „Dom tiska“ na boulevardu Nikitski. Na vrtni ograji je bila pritrjena velika plošča z napisom: Tu počiva truplo velikega ruskega narodnega pesnika Sergeja Jesenjina. Pesnikovi prijatelji so stražili mrtvaški oder. Občinstvo je nenehno krožilo pred krsto, šele ponoči so za eno uro ustavili naval, da so se mogli okrog pesnikovih ostankov zbrati člani rodbine in njegovi najintimnejši prijatelji. Potlej pa je zopet vse do jutra defilirala pred krsto množica tistih, ki so se hoteli posloviti od pesnika.“

„Pogreb je bil dne 31. decembra. Ob devetih zjutraj je mlada deklica — pesnikov lastni otrok — čitala Puškinove verze. Nato so krsto zaprli in jo peljali ob igranju žalnih koračnic. Več tisoč oseb se je zvrstilo v pogrebno

procesijo, korakajoč za krsto, medtem ko so pred množico plapolale rdeče zastave. — Žalni spreved se je najprej ustavil pred Puškinovim kipom; pesnikovo truplo so dvakrat ponesli okrog spomenika. Zatem so se ustavili pred Herzenovim domom na Tverskem boulevardu, kjer je imel kratek govor predsednik Pisateljske zveze Kirilov. Ko je spreved korakal mimo komornega gledališča, je gledališki orkester igral žalne koračnice.“

„Okrog dveh popoldne so pogrebci prispeli na pokopališče Vagankovski. Jesenjina so pokopali ob strani Neverova, Širjavca in Nečajeva. Na pokopališču so bili govori prepovedani, toda neki francoski pisatelj, ki najbrž ni razumel prepovedi, se je oglasil s spominsko besedo ob grobu. Ko so prečitali nekoliko Jesenjinovih pesmi in pesmi v njegov spomin, se je množica razšla.“

Omejujem se na biografske podatke iz knjige dr. Francisce de Graaff. Umljivo je, da je avtorica v svoji disertaciji posvetila največ prostora podrobnemu in natančnemu proučevanju Jesenjinovih pesmi od prvih verzov do poslednje, s krvjo spisane pesmi. Pri tem je pokazala čudovito vživetje v to ne baš lahko dostopno, metaforično silo bogato in svojsko liriko, prodirajoč do njenih najtanjših korenin. Njena razčlemba pa ne obtiči pri anatomskem ugotavljanju form, marveč vedno znova poudarja biološko silo in intuitivno vidovitost pesnikovega stvarjanja. Kakor pisec teh vrstic v svojem poskusu leta 1928., vidi tudi avtorica te pomembne studije jedro Jesenjinove življenjske in umetniške drame v nujnem konfliktu, ki je nastal med korenitim pesnikom vasi in kmeta in proletarsko revolucijo, vstajajočo zoper tradicionalnega kmeta in starinsko vas. Velike nade, ki jih je Jesenjin polagal v prevrat, se niso izpolnile, in pesnik ni imel ne intelektualne in ne čustvene moči, da bi se sprijaznil z realnostjo. Postal je žrtev spopada med dvema dobama in je s prostovoljno smrtjo vzel krivdo nase.

B. Borko.

KNJIŽEVNA POROČILA

France Bevk: Kozorog. Pripovedka. Izdala „Sigma“. Ilustriral Milko Bambič. Natisnila Katoliška tiskarna. Gorizia. 1933. 122 str.

Mladinsko slovstvo je bilo Bevku poleg povesti in romana zmerom prav posebno ljubo. Njegovo pripovedovanje, njegov slog in jezik, stremeči k močni, jedrnati enostavnosti, so za to slovstveno zvrst vobče zelo prikladni. Saj se zdijo skoro vse njegove knjige pisane nalašč za najširše občinstvo, ki se pri uživanju lepe knjige ne mara otepati z oblikovnimi težkočami in rado sprejema vse do potankosti predelano in poenostavljeno. Morda izvira to tudi iz tega, da prevladujeta v Bevku čustvo in bogata domišljija nad miselnostjo, kar je v leposlovju vsekakor vrlina.

V mladinski knjigi postane ta vrlina neizogibna zahteva. V „Kozorogu“ se je izborna obnesla. Razpresti preprosto snov, ki obsega v Keleminovih „Bajkah in pripovedkah“ komaj nekaj strani, v daljšo mladinsko povest, ta poskus lahko uspešno tvega samo pisatelj z zanesljivim, neusahljivim domišljij-skim vrelcem, ki zna vsa poglavja tako natrpati z zajemljivimi, iz snovi neprisiljeno potekajočimi podrobnostmi, da ne pokuka iz nobene strani, iz nobe nega odstavka prisiljeno natezanje. Pisatelja je pri tem nedvomno podprla njegova naravna nagnjenost k srednjeveški romantiki, prekvašeni z živo, nazorno istinitostjo, kakršne so n. pr. polna njegova „Znamenja na nebu“.